

Olga MOJŽÍŠOVÁ – Tomáš BERNHARDT (eds.), *Bedřich Smetana. Deníky. Diaries. I. (1840–1847)*, Praha, Národní muzeum 2022, 736 s. (+ 24 s. obrazové přílohy). ISBN 978-80-7036-724-7 (print), ISBN 978-80-7036-725-4 (pdf).

Vydání deníků Bedřicha Smetany bylo pro českou historiografii po dlouhou dobu velkou výzvou. V roce 2022 vychází první díl plánované třísvazkové edice deníků tohoto světového hudebního skladatele. Soukromý život Bedřicha Smetany je v české hudební vědě, ale i v dějepisce často otevírané téma, které se ale nyní objevuje v nových konturách. Není tomu tak jen proto, že se jedná o trojjazyčné vydání (v češtině, němčině a angličtině), ale zejména z důvodu, že samotné deníky skladatele poprvé vycházejí v původním jazyce – v němčině. Kniha je především přísně vědeckou publikací, což jí však neubírá na čtenářské atraktivitě pro širší laickou veřejnost.

Výše zmiňovaný první díl zpracovává Smetanovy deníky z období jeho studentských let (1840–1847). Kniha sestává ze tří celků, které jsou z větší části zpracovány trojjazyčně. Nejobsáhlejší částí a jádrem publikace jsou samotné deníky. Přibližně třisetstránkový text se opírá o autentický materiál: ručně psané dvojlisty svázané do sedmi sešitků, které mají zpravidla stejný rozsah. Každý rok je opatřen titulní stranou, takže čtenář má dojem, že pročítá kroniku skladatelova života. Denní záznamy jsou označeny přehledně datem a názvem dne nebo církevního svátku. Doplňují je Smetanovy zápisky z let 1843–1845.

Deníkovým záznamům předchází řada studií: Kniha začíná předmluvou editorů (*Úvod*), na niž navazují tematické studie týkající se mladého Smetany a edice deníků: *Deníky Bedřicha Smetany. Dosavadní stav jejich využití a edičního zpracování* (Olga Mojžíšová), *Plzeň Smetanovy doby* (Tomáš Bernhardt), *Bedřich Smetana a jeho studentský deník* (Olga Mojžíšová), *Německý jazyk ve studentském deníku* (Lenka Vodrážková), *Ediční zásady* (Olga Mojžíšová – Tomáš Bernhardt). Studie nabízejí čtenáři jednak vhled do stavu dosavadního bádání okolo Bedřicha Smetany, informace o uchovávání pramenů, výčet pokusů o ediční zpracování deníků a poznámky k jejich vnější úpravě, jednak širší pohled na dobu Smetanova mládí – především historii a tradici města Plzně, postřehy k proměnám, kterými město prošlo v 19. století, a přehled regionální topografie. Dále zde nacházíme informace k tehdejší plzeňské společnosti, ke kulturnímu životu, k možnostem vzdělávání, k soužití Čechů a Němců ve městě a k úloze německého jazyka. Jedna studie je věnovaná biografii Smetanova mládí a obrazu mladého Bedřicha Smetany. První část končí přehledem nerozepsaných dobových zkratk v editovaných textech a seznamem zkratk.

Závěr knihy tvoří dvojjazyčná příloha v češtině a angličtině. V popisu pramenů nacházíme podrobné poznámky k deníkům (nápisy, počty stran, obálka deníku, psací náčiní atd.). Tato část sestává z podrobného seznamu zdrojů, obsáhlé bibliografie k Bedřichu Smetanovi,

seznamu vyobrazení, přehledného rejstříku osob a rejstříku Smetanových hudebních děl.

Celou publikaci ožívují barevná a černobílá vyobrazení, která organicky dokreslují deníkové záznamy. Jsou to autografy Smetanových hudebních děl, portréty, památník Kateřiny Kolářové, osvědčení hraběte Thuna Smetanovi, programy koncertů, taneční pořádky, plakáty a vyobrazení Plzně a jejího okolí.

Poměrně podrobně je zachycen vztah Bedřicha Smetany k německému jazyku a jeho vliv na pozdější recepci skladatele jako tvůrce české národní hudby. V jazykově heterogenní společnosti 19. století bylo obvyklé, že se němčina užívala jako prostředek komunikace ve společenském styku a v kontaktu s úřady a institucemi. Smetana vládl němčinou výborně a byl schopen německy vyjádřit věrně své emoce, jak dokládají deníkové záznamy. Takové užívání němčiny se stalo ve 20. století kontroverzním, protože nebylo v souladu s tehdejší představou o češtví. S uveřejněním kompletních Smetanových deníků v původním jazyce se proto dlouho váhalo. Toto zrcadlové vydání studentských deníků poskytuje čtenáři příležitost, aby se ponořil do autentických záznamů skladatele v původním jazyce a porovnal je se zdařilým překladem do češtiny. Studie ke Smetanově němčině analyzuje ortografii, styl, lexikum, specifika slovních druhů a vliv mluveného jazyka na jeho němčinu. Dobový skladatelův jazyk klasifikuje také dialektologicky.

Čtenářsky přitažlivé jsou zejména zápisky týkající se společenského života v Plzni (plesy, domácí koncerty apod.), kterého se mladý hudebník nadšeně (často s vyprošeným svolením) účastnil. Velice podrobně a obsáhle líčí své první platonické milostné vztahy, zvláště pak bezpochyby téměř wertherovské vzplanutí ke své budoucí manželce Kateřině Kolářové. Lidsky mile působí jeho poznámky o tehdejší dámské módě (die „unmodisch musikalische“ Hand von Kateřina Kolářová), o jeho sporech s bytnou nebo o výletech do okolních statků, kam chodívali mladí lidé na smetanu a čerstvý chléb, pamlsky tehdejších časů. Z poznámek se dozvídáme také o Smetanově amatérském hudebním vzdělávání. Mladý hudebník se sice zajímal o hudební dění za hranicemi a jako velké vzory vnímal např. představitele evropského hudebního romantismu, možnosti hudební provincie, kde pobýval, byly však v tomto ohledu omezené. Až v hudebním ústavu Josefa Prokše v Praze mohl svůj talent skutečně rozvíjet.

Smetanova maska jakési adorované odlidštěné autority, která byla vytvořena Zdeňkem Nejedlým, aby v počátcích propůjčila českému národnímu umění 20. století idealizovanou formu, s touto edicí odpadá. Mladý Smetana je líčen jako divoká nespoutaná osobnost zabývající se pramálo svými studijními povinnostmi. Čím méně se projevuje jako pilný a zodpovědný student, o to více se věnuje své životní vášni – hudbě. Skutečnost, že po téměř dvou letech vychází původní text s osobními vyznáními skladatele, je významným přínosem pro hudební bádání. Odhalení Smetany v jeho autenticky lidské podobě nemění

nic na jeho významu pro české dějiny hudby. Deníky jsou současně cenným dokladem o mládí a raném hudebním vývoji významné osobnosti světových dějin hudby.

PhDr. Helena Jaklová, Ph.D.

Katedra cizích jazyků, Fakulta filozofická,

Univerzita Pardubice

Helena.Jaklova@upce.cz

ORCID: 0000-0002-0605-9009